

Bi7126

*Úvod do periodizace dějin se
zaměřením na historické
populace a jejich pohřbívání*

Dana Fialová

5. 4. 2017

Ústav experimentální biologie

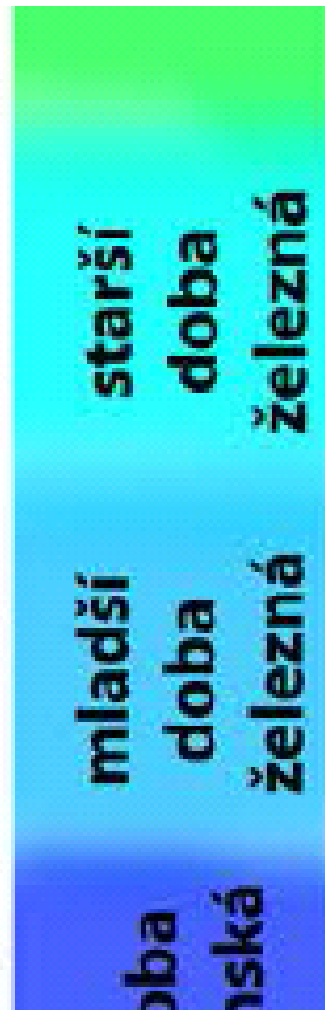
Brno

surovinová krize
výroba předmětů ze železa

knížecí pohřby na vozech
importy ze Středomoří

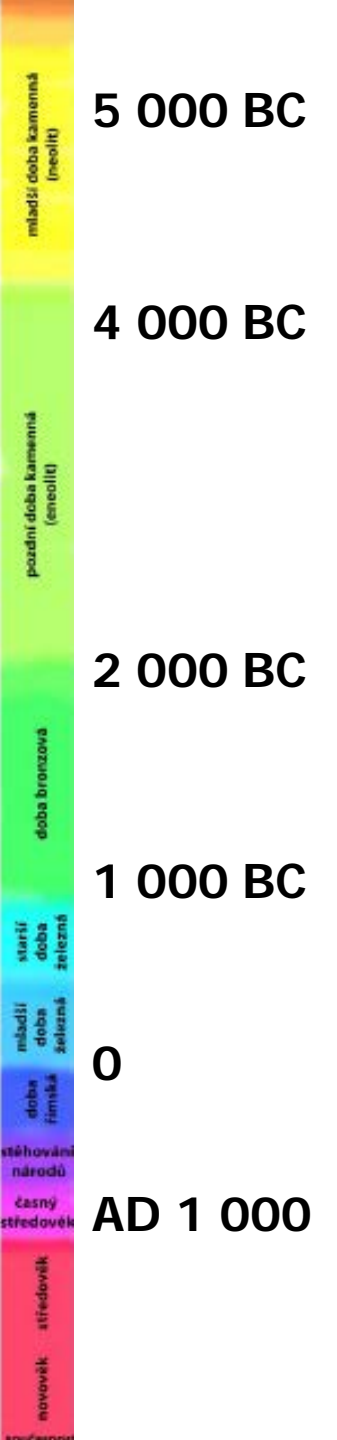
Keltové
hrnčířský kruh
rotační mlýnek na obilí
mincovnictví
výroba skla
oppida

Germáni
úpadek řemesel
kontakty s Římskou říší

1 000 př.n.l.

0

5 000 BC

4 000 BC

2 000 BC

1 000 BC

0

AD 1 000

6. Doba laténská – laténská kultura a keltské kmeny

7. Doba římská – germánské kmeny a doklady římské expanze

8. Doba stěhování národů – Herulové, Langobardi aj.

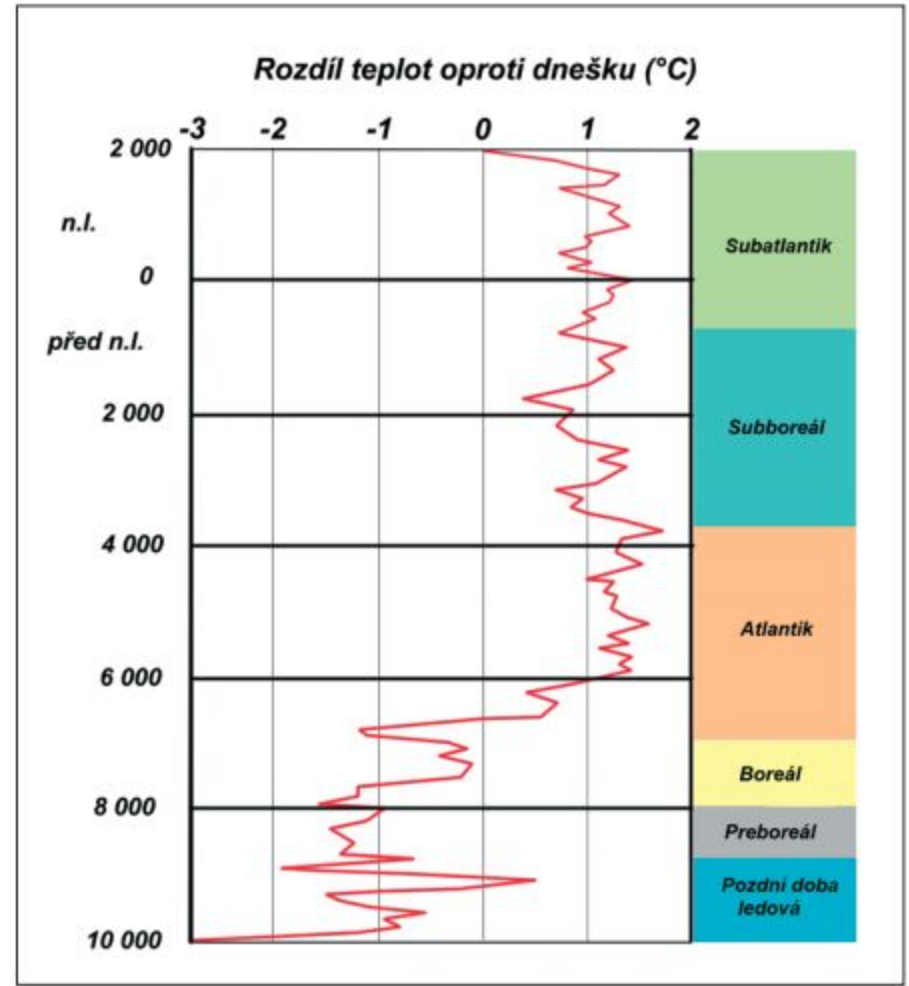
9. Raný středověk – Slované, doba předvelk. a velkomoravské období

10. Vrcholný a pozdní středověk – hmotná kultura, vznik měst

11. Novověk – osvícenství a změna ve způsobu pohřbívání

Holocén

- *Preboreál* - 9550 - 8550 BC
- *Boreál* - 8550 - 6950 BC
- *Atlantík* - 6950 - 4050 BC
- *Subboreál* - 4050 - 900 BC
- *Subatlantik* - 900 BC – současnost

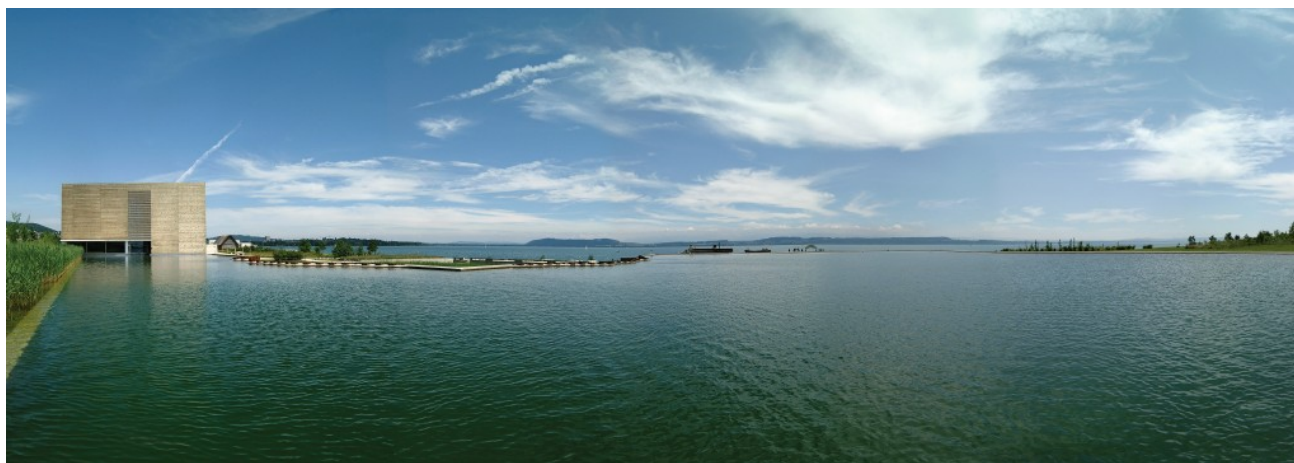
La Tène 1857

<http://latenium.ch/>

<http://latenium.ch/>

Neuchâtelské jezero ve Švýcarsku <http://latenium.ch/>

Mladší doba železná

5. st. př. nl. – 0

	450
LT A	370
LT B₁	310
LT B₂	240
LT C₁	180
LT C₂	120
LT D₁	50
LT D₂	0

Keltové

- obou laténskou začíná ve střední Evropě raná doba dějinná (protohistorická)
- **Keltové**, obyvatelstvo indoevropského původu, jsou nejstarším historicky doloženým etnikem severně od Alp, odkud je již od konce 6. stol. př. n. 1. uvádějí antičtí autoři
- Nazývali je tak Řekové
- Římané mluvili o Galech

- Čechy obýval kmen Bojů, podle něhož vznikl latinský název země Boiohaemum; není vyloučeno, že Bojové sídlili i na Moravě
- dalším keltským kmenem, jehož sídla lze hledat pravděpodobně na Moravě, byli Volkové-Tektoságové

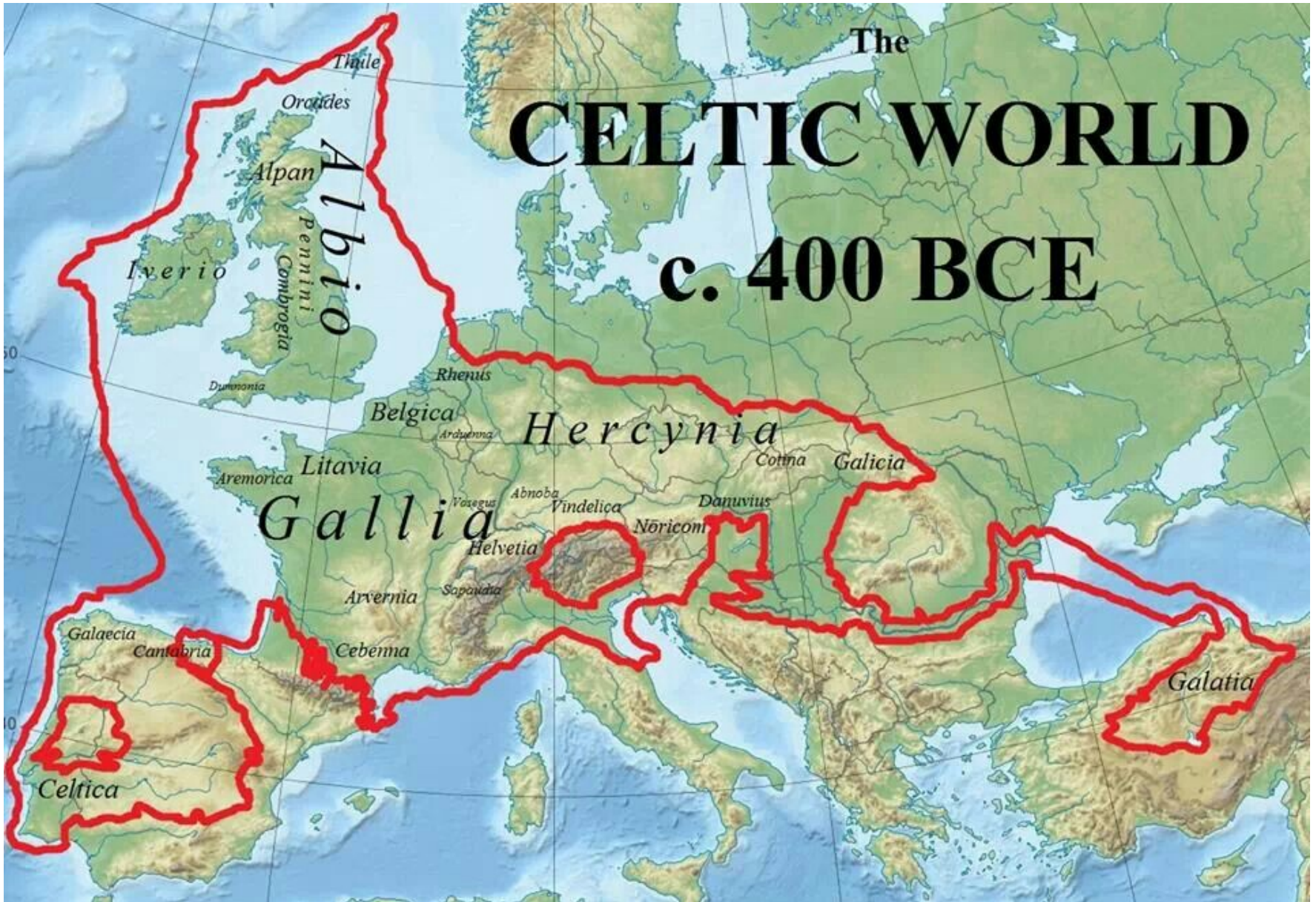

Keltové

- Pův. sídla: jz. Německo, vých. Francie, část Švýcarska
- 5. stol př.n.l vyhrocení soc. rozporů
- početnější vrstva privilegovaných osob
- relativní přelidnění-pohyb obyvatelstva - sev. středomoří
- Vlny obsazování: celou záp. Evropu
- 4.-2. st. př. n. l. překročení Alp – až k Římu

- Na východ: Karpatská kotlina, Balkán a Malá Asie
- Expanze vedla k vyčerpání (roztříštění sil)
- Od 2. st. př.n.l. – germáni u rozšiřován římské rep.
- Nevytvořili svůj vl. stát
- Přelom letopočtu – zhroucení pol. moci

The CELTIC WORLD c. 400 BCE

Pohřbívání

- **4. – 3. st. př. n. l. převažovala inhumace (žár. ojedinele)**

- v natažené poloze hl. k severu

- často dřevěné obl. hrobu či rakev

- výbava: hliněné nádoby (s potravou), části zvířat-prase

- **2. st. př. n. l. převládá žárový ritus**

- **Pozdní doba laténská** – bez dokladů

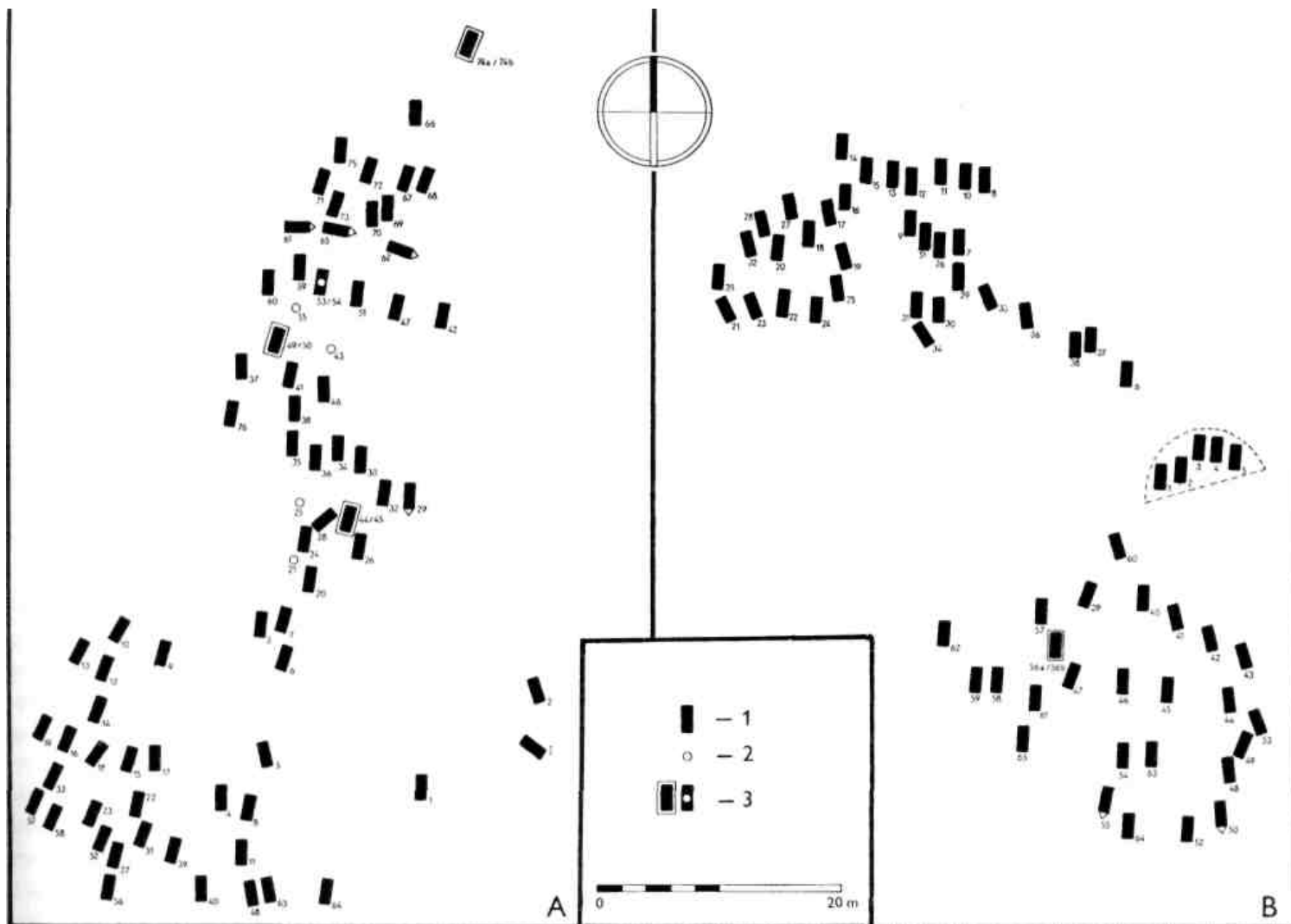
- 4 úhelníkové svatyně s hlubokými obětními šachtami

5. století př.n.l.

mohyla z Hradiště u Písku: 2 bronzové konvice, 2 bronzové mísy etruské výroby a 2 páry zlatých náušnic etruského původu, 1 spirálovitý a 2 masivní kruhy ze zlata atd. Mohyla bývá považována za hrob ženy z nejvyšší „knížecí“ vrstvy

Podobný „knížecí“ hrob se našel v minulém století u Hořoviček, okr. Rakovník. Jeho nitro skrývalo železné součásti koňského postroje, 2 bronzové mísy a jiné předměty, mezi nimiž vynikaly bronzové faléry s maskovitou výzdobou

pohřebiště Manětín-Hrádek (okr. Plzeň-sever), např. bronzová spona, jejíž lučík je tvořen poloplastikou figurky muže, přehnutou v oblasti kolen a hrdla

Plánky laténských pohřebišť v Brně-Maloměřicích (A) a v Holubicích (B). 1 — kostrový hrob; 2 — žárový hrob; 3 — dvojhrob.

Pohřebiště

- **Plochá keltská pohřebiště 4. – 2. st. př. n. l.**

-na Moravě **200 pohřebišť'**

Brno-Maloměřice (76 hrobů) – 2 dvojhroby – odlišná vybavenost

Křenovice (38 hrobů) – 1 dvojhrob s odl. výbavou

Holubice (77 hrobů)

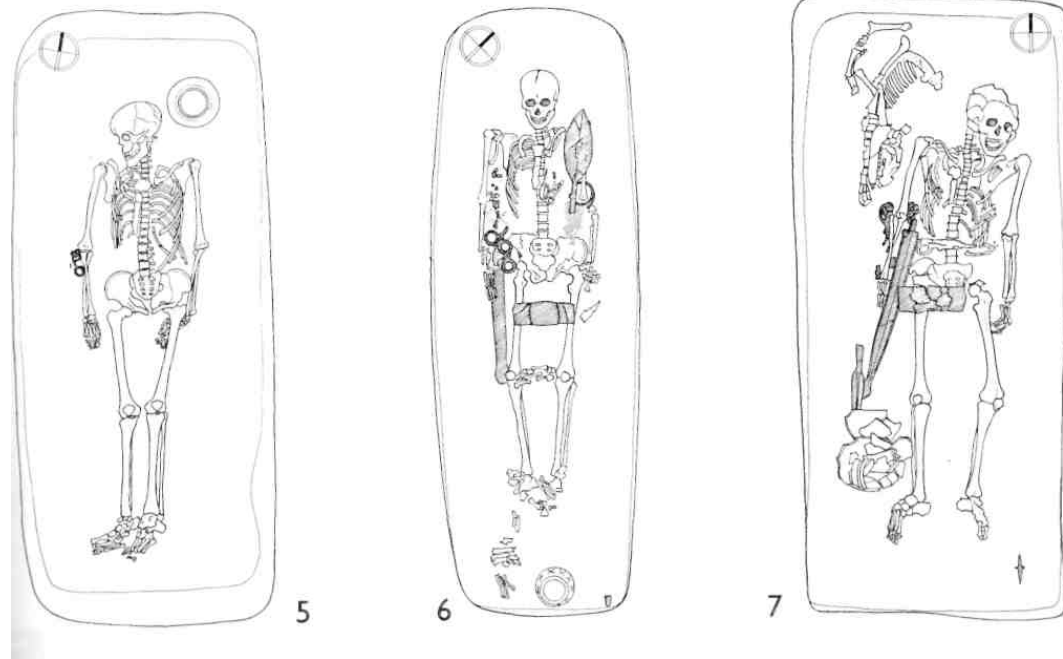
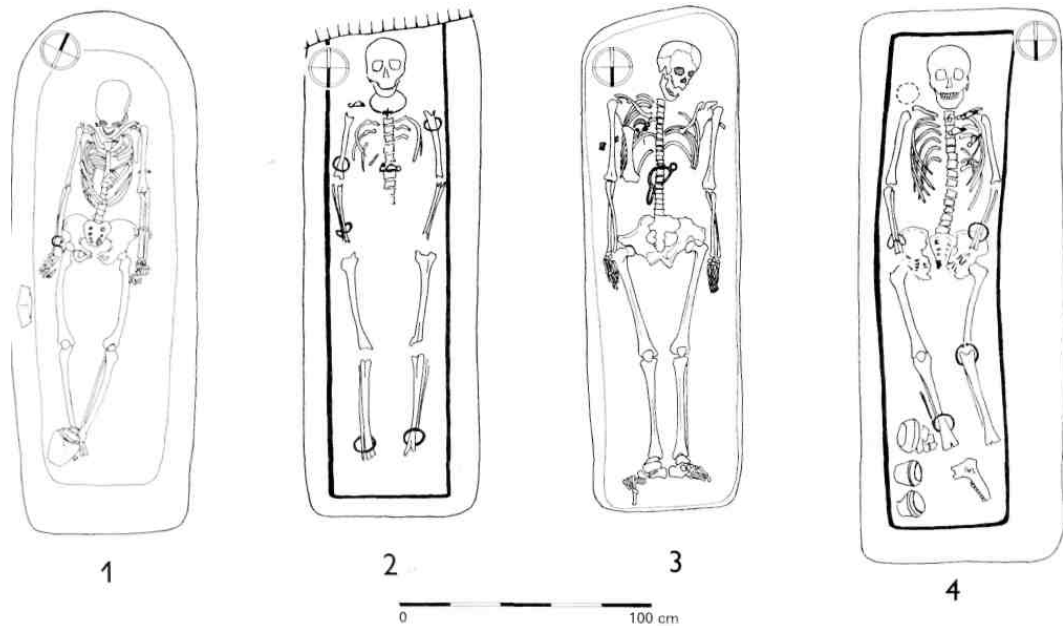
Mistrín (36 hrobů)

(Blučina 20, Nechvalín 19, Bučovice 20, Pustiměřské Prusy 19, Lovčičky 17)

Bohaté hroby

- vojenská složka s muži, kde meče, kopí, štíty, šperky
- Ženy: soupravy šperků, kovové spony oděvů, nákrčníky, náramky, nánožníky, opaskové řetězy a um. Výrobky

Chudé hroby – soc. diferenciacie

Výbava bohatého ženského hrobu z doby laténské z Moravského Krumlova.

Půdorysy ženských (1, 2, 4) a mužských (3, 5—7) laténských hrobů (č. 2 a 4 v dřevěných rakvích). 1 — Lovčičky hr. 11; 2 Brno-Chrlice hr. 13; 3 — Blučina hr. 3; 4 — Brno-Chrlice hr. 8; 5 — Blučina hr. 4; 6 — Blučina hr. 16; 7 — Blučina hr. 5.

Biritualita

- Brno-Horní Heršpice
- Vícemilice

Domamyslice u Prostějova: hrob bojovníka ohraničený příkopem

= vrstvy: aristokracie, střední vrstva, svobodná chudina (+ otroci)

-hroby druidů nelze arch. rozpoznat

Antropologie

- moravský antropologický materiál se mírně liší od nálezů z Čech i Slovenska, ukazuje na větší příbuznost k české oblasti než ke Karpatské kotlině
- heterogenita
- silné typové promísení keltského obyvatelstva na našem území
- starší názory o typické krátkolebosti Keltů nebyly potvrzeny, v dosavadním materiálu se spíše vyskytují smíšené skupiny s početně zastoupenou dlouholebou složkou
- na Moravě muži i ženy umírali převážně ve věkovém stupni **adultus**
- nápadné je mizivé množství dětských koster
- zcela scházejí hroby velmi malých dětí a nemluvňat

- lebky bojovníků jsou kratší, širší a nižší, s nižším obličejem a okrouhlejší očnicí
- tělesná výška mužů i žen se pohybuje v kategorii střední až vysoké, v níž je frekvence postav největší
- **kostní změny na páteři** — srůst obratle s kostí křížovou, sakralizace obratle a degenerativní spondylózy převážně bederní části páteře
- jen ojediněle byl zjištěn výskyt zubního kazu
- **Výjimečným dokladem náročného chirurgického zákroku je nález trepanované lebky z Vícemilic [Mazálek—Vlček 1953].**
- Trubačová 2007 (10 mor. lokalit) prům. věk 20-29 let

Stloukal 1962 Blučina, Brno Maloměřice

Železo

- nástroje pro stavbu domů
- žel. stavební kování
- zámky s klíči
- Od střední doby laténské = plná železná civilizace
- zbraně, kovoobráběcí a dřevoobráběcí nástroje (činnosti)
- Sekery, kladiva, kleště, pily, nože, pilníky, šídla, jehly, vrtáky, průbojníky, protahováky drátu, pérové nůžky...

Zemědělství

- Nářadí = žel. radlice, kosy...
- Žernovy (lepší než drtidla)
- Výnosnější druh obilovin (proso, ječmen, pšenice)
- Luštěniny – hrách

Dom. zvířata: práce domácí, skot, ovce, koza, kur, husa,
(pes), kůň

Vysoká úroveň – dostatek potravy

	Podyjí	V. Hostěrádky	Mutěnice	Mistřín
Počet	432	108	144	3503
Tur	42,0 %	24,3 %	39,4 %	20,8 %
Ovce/koza	27,5 %	30,3 %	34,8 %	48,2 %
Prase	18,4 %	35,4 %	18,9 %	25,0 %
Kůň	7,3 %	1,5 %	1,9 %	4,8 %
Pes	3,8 %	5,6 %	3,3 %	1,1 %
Kur	0,9 %	0,2 %	1,6 %	0,1 %
Husa	0,1 %	2,7 %	—	—

Řemesla

Hrnčířství – nožní hrnčířský kruh (grafit), pozdní latén
červenobílá keramika s geometric. Vzory

Výpal zdokonaluje (2 kom. vertikální pece)

Sklářství
Šperkařství
Emailérství

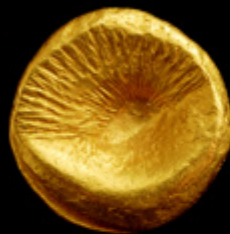
bronzové spony z
keltských lokalit na
Brněnsku

Od 2. st. n. l. vl. výroba **zlatých a stříbrných mincí**
(duhovky, Biatec) (úroveň státu) – oppidum **Staré
Hradisko na okraji Dražanské vrchoviny**

Zlatý statér a jeho díly

STRADONICE
1877-2012
135
LET OD NALAZU POKLADU

statér

1/3 statéru

1/8 statéru

<http://www.goldenmask.cz/home/stradonicky-poklad-na-strankach-doboveho-tisku-12>

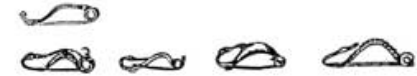

Bmo-Maloměřice. Rekonstrukce dřevěné laténské konvice s uměleckým bronzovým kováním

CHRONOLOGICKÝ VÝVOJ SPON

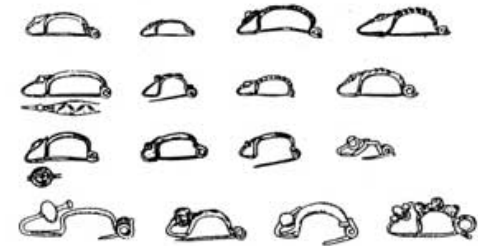
NEJSTARŠÍ OBDOBÍ KELTSKÉHO OSÍDLENÍ

450–380 př. n. l.
certoská spona
spona s ptačí hlavičkou

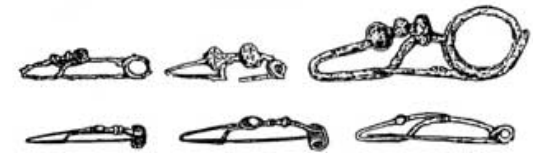
STARŠÍ DOBA LATÉNSKÁ

380–230 př. n. l.
duchcovská spona
münsingenská spona
spona s velkou kuličkou na patce

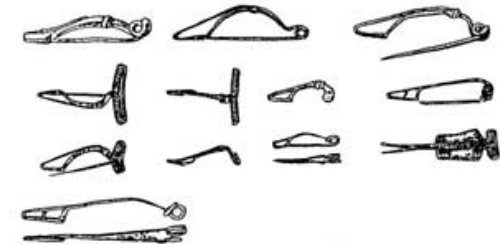
STŘEDNÍ DOBA LATÉNSKÁ

230–150 př. n. l.
různé typy spon spojené konstrukce

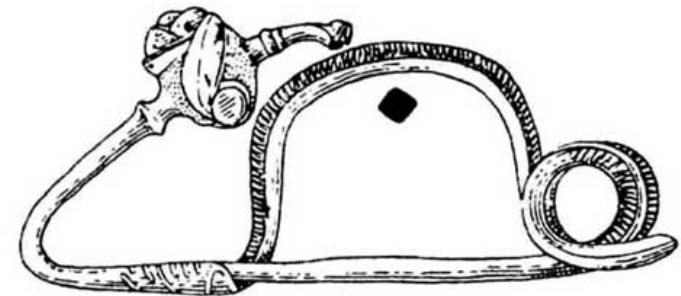

POZDNÍ DOBA LATÉNSKÁ

150–40 př. n. l.
různé typy spon
většinou s rámcovým zachycovačem

Laténské náhrdelníky sestavené ze
skleněných vázičkovitých
perel a jantarových závěsků z Přítluk
(větší exemplář)
a Brna-Horních Heršpic (menší
exemplář)

Moravský Krumlov

Bronzový řetězový opasek, latén, Stradonice u Loun, hrobový nález, darováno v 19. stol. Národnímu muzeu, foto L. Káčová

<https://www.facebook.com/ArcheologieNaDosah/photos/a.429184093787550.99207.429180093787950/1364086723630611/?type=3&theater>

Sídliště

- 3 druhy (Caesar – Zápisky o válce Galské):
- Oppida (opevněná města)
- Vici (vesnice)
- Samostatně stojící dvorce

hl. zemědělské osady, ale i specializovaná řemeslná činnost:

hrnčířství – Milovice, Mistrín, Strachotín

opracování kostí – Drnholec

Kovářství (výjimečné) – Bezkov, Brno-Obřany, Strachotín, Velké Hostěrádky

Kovolitectví (časté): Bořitov, Pavlov (bronz), Mistrín (zlato)

Oppida

Staré Hradisko na okraji Drahanské vrchoviny

Hostýn u Moravské brány

Stradonice nedaleko Berouna

Závist u Zbraslavi

Třísov u Českého Krumlova

- **Centra obchodu oppida – od 2. st. n. l. (na Moravě – jantarová stezka)**

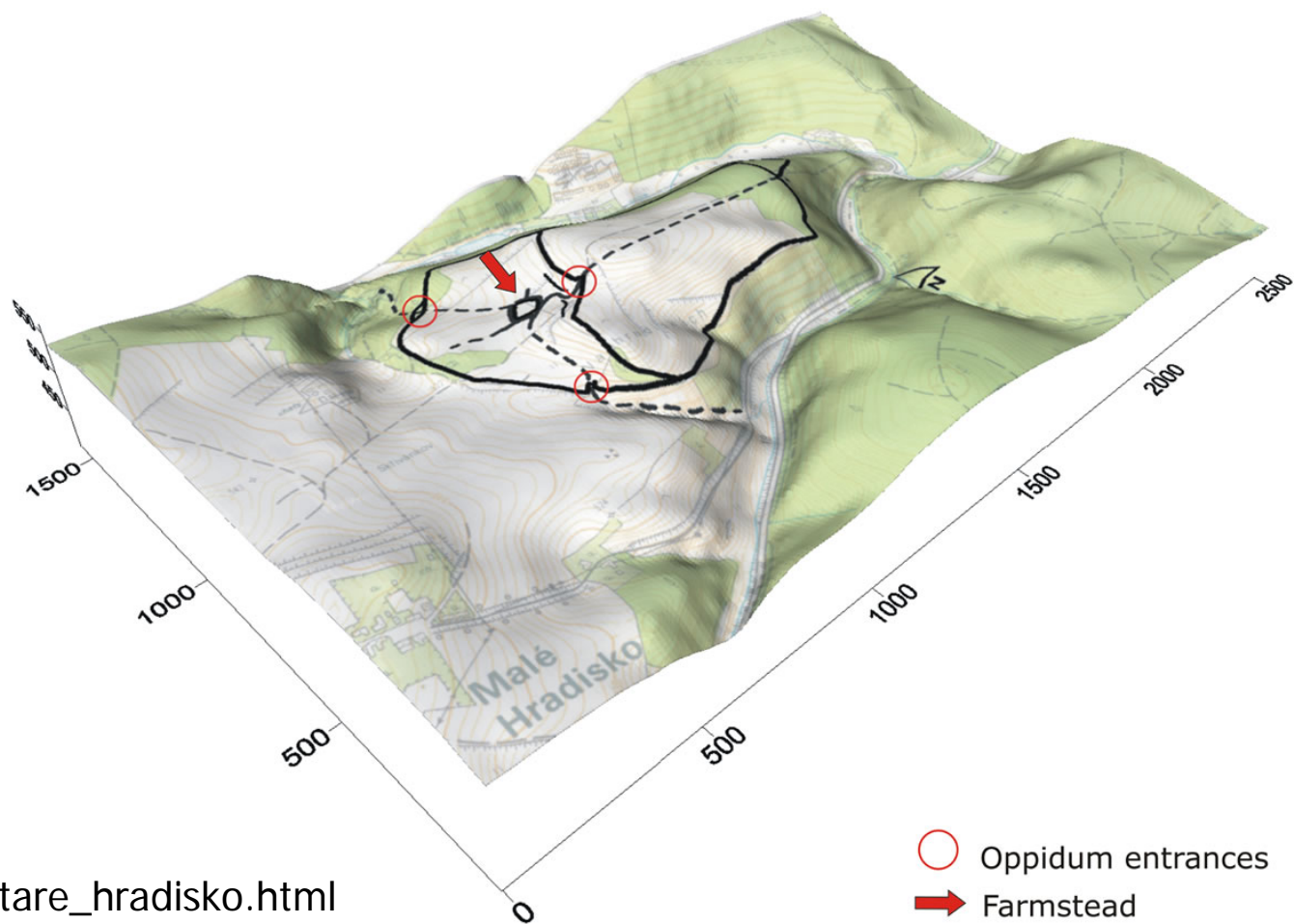
- Oppida – Francie až Maďarsko

- výrobní, kultovní, správní a obchodní centra

¹ Keltské oppidum Staré Hradisko. 1 — pohled na odkrytou plochu z r. 1983

Podborský et al. 1993

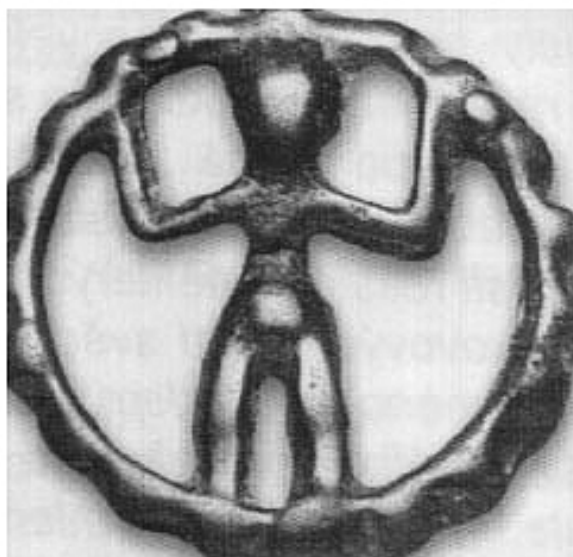

<http://www.keltoi.cz/boiohaemum-encyklopedie/keltove/137-6-duchovno-keltu/816-6-03-plastiky-lidi>

opuková hlava boha-héroa ze Mšeckých Žehrovic

<http://www.archeologienadosah.cz/archeologie-v-nm/sbirky/archeologicka-sbirka>

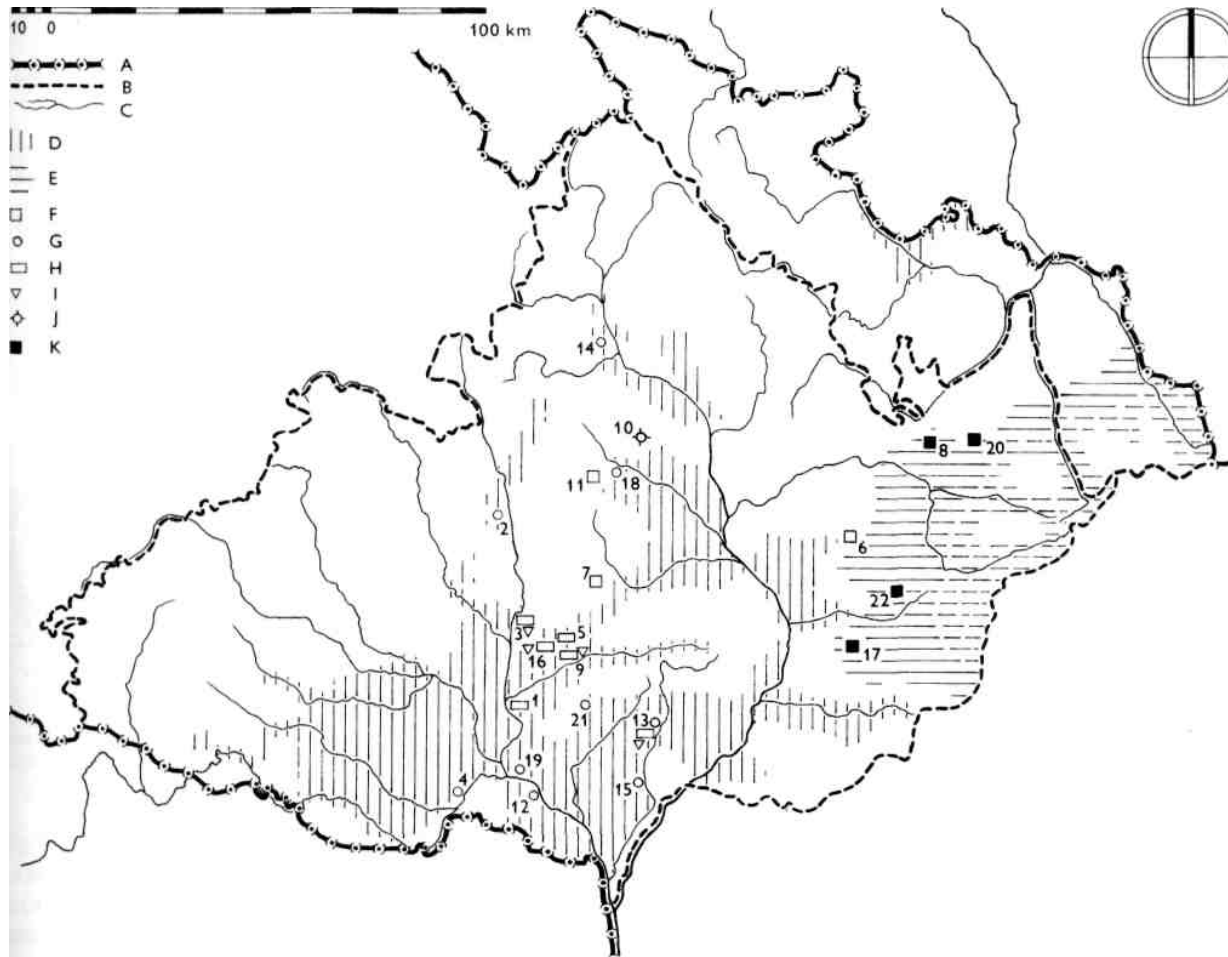
<http://kelty.jex.cz/menu/keltske-ozdoby>

Bronzový kroužek se styl. lid postavou Ptení (1.st.n.l.)

<http://www.mojebrno.jecool.net/inka--morava-keltove.html>

Kostěný závěsek Medlovice za Hanou (Drozdová 2005, nepubl.)

Mapka 27 Osídlení Moravy v době laténské. A — státní hranice; B — historická zemská hranice; C — říční síť; D — sídelní komory moravských Keltů; E — sídelní areál lidu púchovské kultury; F — keltské oppidum; G — sídliště; H — kostrové hroby; I — žárové hroby; J — svatyně; K — hradisko lidu púchovské kultury. 1 — Blučina; 2 — Bořitov; 3 — Brno-Maloměřice; 4 — Drnholec; 5 — Holubice; 6 — Chvalčov-Hostýn; 7 — Ježkovice-Černov; 8 — Jičina-Požaha; 9 — Křenovice (o. Vyškov); 10 — Luděřov; 11 — Malé Hradisko-Staré Hradisko; 12 — Milovice; 13 — Mistršín; 14 — Mohelnice; 15 — Mutěnice; 16 — Ponětovice; 17 — Provodov; 18 — Ptení; 19 — Strachotín; 20 — Štramberk-Kotouč; 21 — Velké Hostěrádky; 22 — Všemina.

Literatura

Podborský et al. 1993. Praveké dějiny Moravy. Brno.

Čižmářová, J., et al. (1996): Moravia in prehistoric times, MZM, Brno.

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1132884-keltove>